

Зарубіжний досвід в наданні адміністративних послуг демонструє важливість інтеграції технологій, підвищення прозорості та залучення громадян. Загалом, європейський досвід зосереджений на покращенні зручності для громадян, інтеграції цифрових технологій, зменшення бюрократії, боротьба з корупцією та підвищенні якості надання послуг. Україна може запозичити перелічений досвід для покращення якості державного управління, адаптуючи успішні моделі до національних умов та потреб.

Література:

1. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 05.04.2025);
2. Чечель А.О., Омелянович Р.А. «Державне управління у сфері надання адміністративних послуг: європейський досвід», Право та державне управління 2021р., Том 1, с. 279-284 URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2021/43.pdf (дата звернення: 05.04.2025)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-13>

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ

Чалабієва Маріям Рзаївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник сектору
муніципального права та місцевого самоврядування,
Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого
самоврядування Національної академії правових наук України
м. Харків, Україна*

Упродовж останніх десятиліть в адміністративно-правовій науці простежується посилення інтересу до аналізу соціальної функції держави як ключового складника публічного управління. Особливої актуальності це питання набуло в умовах воєнного стану та посткризової реальності, яка вимагає від державних інституцій максимальної адаптивності, відкритості та інноваційності у способах реалізації владних повноважень. Соціальні послуги, як форма адресної підтримки осіб у складних життєвих обставинах, стали об'єктом

посиленої уваги з боку не лише соціологів, економістів і політологів, але й фахівців з адміністративного права.

Традиційно надання соціальних послуг розглядалося в межах сфери соціального забезпечення. Проте нинішній рівень складності викликів – від внутрішньо переміщених осіб до інституційної дезорганізації місцевого самоврядування в прифронтових регіонах – зумовлює необхідність комплексного переосмислення ролі цих послуг у системі адміністративного регулювання. В сучасних умовах соціальні послуги не лише корелюють із поняттям «державного сервісу», а й фактично перетворюються на складову предмета адміністративного права, уособлюючи взаємодію між державою та людиною в її найуразливішому становищі.

Питання про межі предмета адміністративного права залишається дискусійним і відкритим для переосмислення в умовах трансформаційних процесів у публічному управлінні. Від початку становлення цієї галузі вона тяжіла до регламентації владно-організаційних відносин між державою і суб'єктами, які перебувають у сфері її управлінського впливу. Однак поступовий перехід до сервісної моделі держави, в якій функція обслуговування потреб людини виходить на перший план, вимагає не лише зміни управлінської парадигми, а й відповідної трансформації наукових засад.

У цьому контексті соціальні послуги виступають прикладом змішаних правовідносин, що поєднують публічний інтерес, адміністративну процедуру, елементи соціального договору та принципи соціальної справедливості. Вони є результатом активного втручання держави в життя особи з метою забезпечення її базових прав, у тому числі – права на гідне існування, підтримку у скрутному становищі, реабілітацію після травматичних подій, зокрема пов'язаних із війною, переселенням, втратою близьких тощо.

Саме тому соціальні послуги дедалі частіше розглядаються не як допоміжна сфера, а як індикатор ефективності функціонування адміністративно-правового механізму. Це не лише діяльність із надання допомоги, а й система врегульованих державою процедур, яка потребує спеціального правового статусу виконавців послуг, чітких правил призначення й надання допомоги, захисту персональних даних, створення умов для прозорості й підзвітності.

З огляду на це, вважаємо за доцільне розширити уявлення про предмет адміністративного права, включивши до нього інститут соціальних послуг як окрему функціональну підсистему, яка є автономною у правовому змісті, але взаємопов'язаною із загальними процесами публічного адміністрування. Такий підхід відкриває нові

можливості для формування комплексної адміністративно-правової політики у сфері соціального захисту.

Одним із ключових викликів для адміністративного права в сучасному контексті є формування ефективної моделі соціального сервісу, що враховує динаміку потреб населення, особливо в умовах війни та масштабних внутрішніх переміщень. Територіальні громади в цьому процесі виступають не просто виконавцями делегованих повноважень, а повноцінними суб'єктами формування локальної соціальної політики, здатними оперативно реагувати на виклики і створювати інноваційні адміністративні рішення.

В умовах децентралізації органи місцевого самоврядування отримали суттєві повноваження у сфері надання соціальних послуг, але разом із цим – і значну відповідальність за якість та доступність цих послуг. Практика демонструє, що громади, які вміють формувати партнерства з громадськими організаціями, приватним сектором та використовувати цифрові інструменти, здатні забезпечити більш гнучку, адаптивну і чутливу до потреб людини модель сервісу.

Проте тут і виникає низка адміністративно-правових проблем: нормативна неврегульованість алгоритмів делегування повноважень, нестача уніфікованих процедур, розмитість у визначенні зон відповідальності між органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також – брак кваліфікованих кадрів із правовою та соціальною експертизою.

З огляду на це, постає необхідність розробки гнучкого правового механізму, що дозволяє територіальним громадам самостійно адаптувати моделі соціального сервісу під конкретні умови, включно з кризовими. Мова йде не лише про «випереджальне» регулювання, а й про створення умов для правової інноваційності на місцях – запровадження пілотних рішень, спеціальних режимів дії норм, цифрових сервісів для оперативного реагування.

Реалії воєнного стану змусили громади виявити максимальну гнучкість: запуск «мобільних соціальних служб», розгортання пунктів тимчасової підтримки, організація логістики для доставки гуманітарної допомоги, психологічна підтримка в цифровому форматі. Усі ці практики формально залишаються в «сірій зоні» адміністративного права, але по суті є проявами сучасного публічного управління, яке має бути нормативно визнаним і захищеним.

Однією з найдинамічніших тенденцій останніх років, що радикально змінює логіку адміністративно-правового регулювання, є цифровізація. У сфері соціальних послуг вона проявляється через автоматизацію процедур надання допомоги, впровадження електронних платформ для

взаємодії з населенням, цифрову ідентифікацію отримувачів послуг та електронний документообіг між органами публічної влади.

У цьому контексті цифровізація є не лише інструментом оптимізації, а й правовим феноменом, що вимагає нових регуляторних рішень. Питання правової визначеності процедур, прозорості алгоритмів рішень, захисту персональних даних, цифрової інклюзії та доступності цифрових сервісів для маломобільних груп населення виходять на перший план у науковому дискурсі.

На прикладі Єдиного державного вебпорталу електронних послуг «Дія» можна простежити, як цифрові рішення у сфері соціального забезпечення стають частиною адміністративного процесу. Так, подання заяв на отримання допомоги, підтвердження статусу ВПО, запис на прийом до соціального працівника або отримання довідки – усе це інтегрується у цифрове середовище, створюючи новий тип адміністративної взаємодії: дистанційної, оперативної, автоматизованої.

Водночас саме у сфері соціальних послуг цифровізація виявляє свої суперечності. З одного боку – вона забезпечує швидкість, прозорість і зменшення корупційних ризиків. З іншого – створює бар'єри для осіб, які не мають достатніх цифрових навичок, доступу до техніки або інтернету. Таким чином, цифровізація породжує нову нерівність, яка має бути юридично врегульована через категорію «цифрових прав» у межах адміністративного права.

На особливу увагу заслуговує і феномен алгоритмічного управління: автоматизовані системи, які приймають рішення щодо права на соціальну допомогу, повинні підпадати під контроль принципів справедливості, пропорційності та оскаржуваності. Відсутність правового механізму перегляду автоматизованого рішення є загрозою для забезпечення прав особи та ставить під сумнів легітимність цифрових форм адміністрування.

Адміністративне право в цьому контексті має сформувати нову концепцію цифрового сервісу як складника публічного управління, забезпеченого як технічно, так і юридично. Це означає необхідність кодифікації адміністративних процедур у цифровому середовищі, запровадження гарантій прозорості алгоритмів, прав особи на цифрову підтримку та створення цифрової інфраструктури з урахуванням принципу універсального дизайну.

Соціальні послуги в сучасних умовах виходять за межі традиційного уявлення про сферу соціального захисту і перетворюються на інтегрований елемент публічного адміністрування. Їхня сутність – не лише у формальному забезпеченні мінімуму виживання, а в гарантії гідності людини, навіть у найбільш складних обставинах. У цьому

контексті адміністративне право має відігравати роль не лише регулятора процедур, а й каталізатора соціальної справедливості, адаптації та цифрової інклюзії.

На завершення варто підкреслити: майбутнє адміністративного права лежить у площині його здатності ефективно відповідати на соціальні запити в режимі реального часу. Саме соціальні послуги, як найлюдяніша форма взаємодії держави з громадянином, здатні стати полем для відновлення довіри до інститутів влади – за умови, що держава не тільки діє, а й чує.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-497-2-14>

ДОБІР НА ПУБЛІЧНУ СЛУЖБУ В МИТНИХ ОРГАНАХ: СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Черкунов Олександр Віталійович

кандидат юридичних наук,

*докторант кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

У сучасних умовах розвитку системи публічного управління в Україні особливої актуальності набуває проблема якісного добору кадрів на публічну службу, зокрема в митних органах. Ефективність функціонування митної служби значною мірою залежить від професійного, добросовісного та вмотивованого персоналу, а отже – і від дієвості механізмів добору публічних службовців.

Наразі адміністративно-правове регулювання добору кадрів та проходження публічної служби у системі Державної митної служби України та її територіальних органах перебуває в процесі трансформації, що зумовлено такими чинниками – відсутність конкурсів під час дії воєнного стану, необхідністю гармонізації з європейськими стандартами, оновленням законодавства та зміна істотних умов проходження служби, потребою підвищення інституційної спроможності митних органів у післявоєнний період.

У процесі добору кандидатів на посади в органи публічної влади особливого значення набуває оцінка морально-етичних